

ILTER CONGRESS

Attendance Certificate

Dear **Ertan KUŞÇU**

We would like to thank you for your participation in the International Learning, Teaching and Educational Research Congress (ILTER), which took place from 6-8 September 2018 in Amasya, TURKEY.

Assoc. Prof. İlker KÖSTERELİOĞLU
Head of the Organising Committee

INTERNATIONAL LEARNING TEACHING AND EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS

Uluslararası Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresi

6-8 September 2018, Amasya - TURKEY

ILTER

CONGRESS

www.iltercongress.org

Editör: Dr. Öğr. Üy. Ümit ÇELEN
Editör Yardımcıları: Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU
Doç. Dr. Meltem AKIN KÖSTERELİOĞLU
Dr. Öğr. Üy. Alpay AKSİN
Arş. Gör. Fatma İNCEMAN KARA
Arş. Gör. Sare TERZİ İLHAN
Arş. Gör. Tuğçe MAYAN

**INTERNATIONAL LEARNING TEACHING AND
EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS (ILTER-2018)**
6-8 September 2018 - Amasya, TURKEY

PROCEEDINGS BOOK

ISBN:978-605-4598-42-7

This congress is supported by Amasya University Scientific Research Projects Department
within the scope of SEB/BAP 18/061 project.
Amasya – 2018

A Publication of Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu

Konur Sokak 36/13, Kızılay-Ankara
Tel: 0312. 425 39 20
eposta: kibatek@gmail.com
www.kibatek.com.tr

*All rights reserved. The ideas published in the book belong to the authors
* Proceeding Book published in the e-book cannot be used without quoting.

Congress Address: Amasya University, Education Faculty, 05100 Amasya / TÜRKİYE
Congress Phone Number: +90 358 211 50 05
Congress Web: <http://www.iltercongress.org>
Congress E-mail: iltercongress@gmail.com

ISBN: 978-605-4598-42-7
Printing Date: 20.12.2018
Publisher: Başkent Klîşe ve Matbaacılık, Ankara
Printing House Address: Bayındır sokak, 30/E Kızılay-Ankara

International Learning Teaching and Educational Research Congress (ILTER 2018),
September 06-08, 2018, Amasya, Turkey

HONORARY COMMITTEE

Dr. Osman VAROL	Amasya Governor
Prof. Dr. Metin ORBAY	Amasya University Rector
Prof. Dr. Halil İbrahim ZEYBEK	Gümüşhane University Rector
Prof. Dr. İsmail KOCAYUSUFOĞLU	International Balkan University Rector
Prof. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ	Bitlis Eren University Vice Rector
Prof. Dr. Mustafa KANDEMİR	Dean of Amasya University Faculty of Education

ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU	Adnan Menderes University
Prof. Dr. Ayşe Canan ÇETİNKANAT	Lefke Avrupa University
Prof. Dr. Bahri ATA	Gazi University
Prof. Dr. Durmuş KILIÇ	Atatürk University
Prof. Dr. Ekber TOMUL	Mehmet Akif Ersoy University
Prof. Dr. Hasan ŞİMŞEK	Kültür University
Prof. Dr. Kemal POLAT	Amasya University
Prof. Dr. Kıymet SELVİ	Anadolu University
Prof. Dr. Mehmet CANBULAT	Akdeniz University
Prof. Dr. Mehmet KARA	Amasya University
Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN	Gazi University
Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN	Uludağ University
Prof. Dr. Mustafa ŞANAL	Giresun University
Prof. Dr. Nevide AKPINAR DELLAL	Muğla Sıtkı Koçman University
Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU	Hacettepe University
Prof. Dr. Orhan KARAMUSTAFAOĞLU	Amasya University
Prof. Dr. Raşit ÖZEN	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN	Başkent University
Prof. Dr. Salih Paşa MEMİŞOĞLU	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Salih ZEKİ GENÇ	Çanakkale 18 Mart University
Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU	Amasya University
Prof. Dr. Süleyman ÇELENK	Girne Amerikan University
Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Şevket KANDEMİR	Amasya University
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR	Amasya University
Prof. Dr. Telhat ÖZDOĞAN	Amasya University
Prof. Dr. Türkan ARGON	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Yavuz BAYRAM	Ondokuz Mayıs University
Prof. Dr. Yusuf CERİT	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ	Gazi University
Prof. Dr. Zekeriya NARTGÜN	Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Zuhal ÇUBUKÇU	Eskişehir Osmangazi University

ORGANIZING COMMITTEE OF CONGRESS

Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU	Amasya University / Organisation Committee Chair
Doç. Dr. Meltem AKIN KÖSTERELİOĞLU	Amasya University
Dr. Alpay AKSİN	Amasya University
Dr. Ümit ÇELEN	Amasya University
Dr. Faruk AYLAR	Amasya University
Timur YILMAZ	Amasya University
Ali DURAN	Amasya National Education Directorate

CONGRESS SECRETARIAT

Arş. Gör. Sare TERZİ İLHAN	Amasya University
Arş. Gör. Fatma İNCEMAN KARA	Amasya University
Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali BAHAR	Amasya University
Arş. Gör. Tuğçe MAYAN	Amasya University

DESIGN AND TYPOGRAPHY

Dr. Mesut TÜRK - Amasya University

International Learning Teaching and Educational Research Congress (ILTER-2018)
September 06-08, 2018, Amasya, Turkey

CONGRESS SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Abdulkerim ŞEN	Amasya University - Turkey
Dr. Abdullah Nuri DİCLE	Amasya University - Turkey
Dr. Adil ÇORUK	Çanakkale 18 Mart University - Turkey
Dr. Ahmet YIKMIŞ	Amasya University - Turkey
Dr. Aleksandra RİSTOVSKA	Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Aleksandra P. KUJUNDZİSKİ	Uluslararası Balkan University – Macedonia
Dr. Ali ARSLAN	Bülent Ecevit University - Turkey
Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY	Akdeniz University - Turkey
Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY	Akdeniz University - Turkey
Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY	Akdeniz University - Turkey
Dr. Aslıhan KUYUMCU VARDAR	Düzce University - Turkey
Dr. Aslıhan KUYUMCU VARDAR	Düzce University - Turkey
Dr. Aslıhan KUYUMCU VARDAR	Düzce University - Turkey
Dr. Aslıhan SEZGİN	Amasya University - Turkey
Dr. Aycan ÇİÇEK SAĞLAM	Muğla Sıtkı Koçman University - Turkey
Dr. Ayfer Su BERGİL	Amasya University - Turkey
Dr. Aygül KISSAL	Tokat Gaziosmanpaşa University - Turkey
Dr. Ayhan URAL	Gazi University - Turkey
Dr. Aykut Emre BOZDOĞA	Tokat Gaziosmanpaşa University - Turkey
Dr. Aynur B.BOSTANCI	Uşak University - Turkey
Dr. Ayten DÜZKANTAR	Anadolu University - Turkey
Dr. Ayşe Canan ÇETİNKANAT	Lefke Avrupa University - Cyprus
Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR	Adnan Menderes University - Turkey
Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR	Adnan Menderes University - Turkey
Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR	Adnan Menderes University - Turkey
Dr. Bayram BIÇAK	Akdeniz University - Turkey
Dr. Bejtula DEMİRİ	Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Betül BAL GEZEGİN	Amasya University - Turkey
Dr. Burcu KARASAR	Amasya University - Turkey
Dr. Cengiz YILDIRIM	Amasya University - Turkey
Dr. Cevat EKER	Bülent Ecevit University - Turkey
Dr. D. Gizem ERTOPRAK	Amasya University - Turkey
Dr. Davut ELMACI	Amasya University - Turkey
Dr. Davut HOTAMAN	Yıldız Teknik University - Turkey
Dr. Dzemil BEKTOVİÇ	Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Duygu DERELİ KILIÇ	Amasya University - Turkey
Dr. Ebru OĞUZ	Mimar Sinan University - Turkey
Dr. Emanuel SOARE	University of Pitesti - Romania
Dr. Emel ARSLAN	Necmettin Erbakan University - Turkey
Dr. Emilija STOİMENOVA CANEVSKA	Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Emre ÜNLÜ	Bülent Ecevit University - Turkey
Dr. Ergin JABLE	Priştine University - Kosovo
Dr. Erkan ÇER	Amasya University- Turkey
Dr. Eser ÜLTAY	Giresun University - Turkey
Dr. Esra ANGIN	Adnan Menderes University - Turkey
Dr. Esra TÖRE	İstanbul Sabahattin Zaim University - Turkey
Dr. Fatih SALTAN	Amasya University - Turkey
Dr. Ferman KONUKMAN	Qatar University - Qatar
Dr. Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK	Ordu University - Turkey
Dr. Gökhan ÖZSOY	Ordu University - Turkey
Dr. Gökhan ÖZTÜRK	Tokat Gaziosmanpaşa University - Turkey
Dr. Gönül Türkan DEMİR	Amasya University - Turkey
Dr. Gözde İNAL KIZILTEPE	Adnan Menderes University - Turkey
Dr. Gülbin ZEREN NALİNCİ	Amasya University - Turkey
Dr. Gülsara MAKMUTOVA	Muhtar Auezov University - Kazakhstan
Dr. Hasan BALTACI	Amasya University - Turkey
Dr. Halil APAYDIN	Amasya University - Turkey
Dr. Halil İbrahim KORKMAZ	Amasya University - Turkey
Dr. Hale YETİM	Amasya University - Turkey
Dr. Harun ÇELİK	Kırıkkale University - Turkey
Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN	Sakarya University - Turkey
Dr. Inmaculada Martínez GARCÍA	Universidad de Sevilla - Spain
Dr. İğballe MİFTARİ	Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. İlker CIRIK	Mimar Sinan University - Turkey
Dr. İlknur YAZICILAR ÖZÇELİK	Amasya University - Turkey
Dr. İsa ELİRİ	Kırıkkale University - Turkey
Dr. İzzet GÖRGEN	Muğla Sıtkı Koçman University - Turkey
Dr. Jazlin EBENEZER	Wayne State University - USA
Dr. Kalipa Atemova TURSUNOVNA	Türk Kazak Ahmet Yesevi University - Kazakhstan
Dr. Kamil Arif KIRKIÇ	İstanbul Sabahattin Zaim University - Turkey
Dr. Kadim ÖZTÜRK	Amasya University - Turkey

Dr. Kaya YILDIZ Abant İzzet Baysal University - Turkey
Dr. Ke LIN Beijing Normal University - China
Dr. Kemal BAYTEMİR Amasya University - Turkey
Dr. Keziban ORBAY Amasya University - Turkey
Dr. Kire ŞARLAMANOVA Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Luciana Fernandes Hamond Santa Catarina State University – Brasil
Dr. Luljeta SADİKU Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Mai Abu Moghli University of London - England
Dr. Mehmet Ali BAHAR Amasya University - Turkey
Dr. Mehmet ÖZKARTAL Isparta University - Turkey
Dr. Melike BAŞ Amasya University - Turkey
Dr. Melike FAİZ Kastamonu University - Turkey
Dr. Menşure ALKIŞ KÜÇÜKAYDIN Necmettin Erbakan University - Turkey
Dr. Mesude ULUŞEN Amasya University - Turkey
Dr. Mesut TÜRK Amasya University - Turkey
Dr. Metin EKER Ondokuz Mayıs University - Turkey
Dr. Mehmet SAĞ Akdeniz University - Turkey
Dr. Mona VINTILĂ Universitatea de Vest Timisoara - Romania
Dr. Mukaddes ÖRS Amasya University - Turkey
Dr. Murat İNCE Bülent Ecevit University - Turkey
Dr. Murat KURT Amasya University - Turkey
Dr. Mustafa YILDIZ Amasya University - Turkey
Dr. Müge ULUMAN Marmara University - Turkey
Dr. Nilgün TOSUN Trakya University - Turkey
Dr. Nuray K. FİDAN Afyon Kocatepe University
Dr. Okan BİLGİN Bülent Ecevit University – Turkey
Dr. Oktay ESER Royal Melbourne Institute of Technology University - Australia
Dr. Orhan KARAMUSTAFAOĞLU Amasya University - Turkey
Dr. Osmanokun İBRAİMOV Kırgız Edebiyat University - Kirghizistan
Dr. Osman EMİN Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Önder İDİL Amasya University - Turkey
Dr. Özge ERDOĞAN Karadeniz Teknik University - Turkey
Dr. Özlem ÖZTÜRK Tokat Gaziosmanpaşa University - Turkey
Dr. Resul ÇEKİN Amasya University - Turkey
Dr. Recep Orhan ÖZEL Amasya University - Turkey
Dr. Rumiye ARSLAN Amasya University - Turkey
Dr. Sabahattin DENİZ Muğla Sıtkı Kocaman University - Turkey
Dr. Sakine Gülfem ÇAKIR Akdeniz University - Turkey
Dr. Salih DEĞİRMENCİ Amasya University - Turkey
Dr. Sedat GÜMÜŞ Necmettin Erbakan University - Turkey
Dr. Sefa BULUT İbn Haldun University - Turkey
Dr. Seher ÇETİNKAYA Ordu University - Turkey
Dr. Serpil PEKDOĞAN Hitit University - Turkey
Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU Amasya University - Turkey
Dr. Sevilay KİLMEN Abant İzzet Baysal University - Turkey
Dr. Sevilay YILDIZ Abant İzzet Baysal University - Turkey
Dr. Süleyman ÇELENK Girne Amerikan University - Cyprus
Dr. Süleyman YAMAN Ondokuz Mayıs University - Turkey
Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR Amasya University - Turkey
Dr. Şenay YAPICI Amasya University - Turkey
Dr. Şener BİLALLİ Uluslararası Balkan University - Macedonia
Dr. Şener ŞENTÜRK Ondokuz Mayıs University - Turkey
Dr. Şikar GASIMOV Azerbaijan Technical University- Azerbaijan
Dr. Taalaybek ABDİEV Manas University - Kirghizistan
Dr. Taşpolot SADIKOV Bişkek Sosyal Bilimler University - Kirghizistan
Dr. Tolga ERDOĞAN Karadeniz Teknik University - Turkey
Dr. Tugay TUTKUN Çanakkale 18 Mart University - Turkey
Dr. Tuncay AKÇADAĞ Fatih Sultan Mehmet Vakıf University - Turkey
Dr. Turgut İLERİ Amasya University - Turkey
Dr. Tünzale YUSİFOVA Azerbaijan Devlet Pedagoji University - Azerbaijan
Dr. Türker SEZER Abant İzzet Baysal University - Turkey
Dr. Uğur SARI Kırıkkale University - Turkey
Dr. Uluhan ÖZALAN Helsinki University - Finland
Dr. Ümüt KULTAEVA Yusuf Balasagun Kırgız Devlet University - Kirghizistan
Dr. Veli ALİYEV Azerbaijan Devlet Pedagoji University - Azerbaijan
Dr. Zuhal KILINÇ Batman University - Turkey

International Learning Teaching and Educational Research Congress (ILTER 2018),
September 06-08, 2018, Amasya, Turkey

ÖNSÖZ

Değerli meslektaşlarım,
Türkiye - Amasya şehrinde düzenlenen Uluslararası Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresi'ne (ILTER 2018) ilginizden dolayı teşekkür ederiz. Bu kongrenin eğitim bilimleri alanına değerli katkılar yaptığını inanıyoruz. Kongremizin önemli bir amacı eğitim bilimleri alanında bilimsel çalışmalar yürüten akademisyenler ile uygulayıcılar olan öğretmenleri bir araya getirerek uygulayıcıların tecrübelerini paylaşacakları bir ortam hazırlamaktır. Uluslararası Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde 6 farklı ülkeden 9 katılımcı, ülkemizde farklı üniversite ve kurumlarda çalışan araştırmacılar 337 Sözlü ve 8 poster sunum gerçekleştirerek bu amaca katkı sağladığı düşüncesindeyiz. Onur kurulu, bilim kurulu, düzenleme kurulu üyelerine ve bildirilerin değerlendirilme sürecinde katkı sağlayan hakemlere özel teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Katılımcılarımıza da ayrıca teşekkür ediyoruz. Bir sonraki etkinliğimizde tekrar buluşmak dileğiyle.

Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU
Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

PREFACE

Dear colleagues,
We would like to thank you for your interest in International Learning Teaching and Educational Research Congress (ILTER 2018), which took place in Amasya, Turkey. We believe that the Congress has made valuable contributions to the field of educational sciences. One of the significant purposes of the Congress was to bring together academics who conduct scientific studies in the field of educational sciences and the main educational practitioners, namely teachers, and give them a platform to share their experiences. We think that 337 oral and 8 poster presentations, made in the Congress by nine participants from six foreign countries and those working at different universities and institutions in Turkey, contributed to the realization of that purpose. We want to record our special thanks to the honorary committee, scientific board, organizing committee members and reviewers who contributed to the evaluation of papers. We are also grateful to all participants and expect to welcome you all again to our next event.

Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU
Chair of the organizing committee

International Learning Teaching and Educational Research Congress (ILTER 2018),
September 06-08, 2018, Amasya, Turkey

PROCEEDINGS

Aydınlanma Çağı Fransız Düşünürler Rousseau ve Jacotot'nun Eğitim Bilimlerine Katkısı

Dr. Öğr. Üyesi Ertan KUŞÇU

Pamukkale Üniversitesi
ekuscu@pau.edu.tr

Özet

Geçmişten günümüze farklı biçimlerde tanımlanan eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bu nedendir ki tarih boyunca eğitimin en temel ülküsü, mükemmel bireyler ve toplumlar yetiştirmek olmuştur. Bu ülküyü gerçekleştirebilmek için her nesil, kendinden önceki neslin deneyimlerini, kendi döneminde ortaya çıkan teknolojik, kültürel, sosyal ve pedagojik birikimlerle yoğurarak çağdaş toplumları inşa etmeye yönelmiştir. Başka bir deyişle, dün Aristo ve Platon'dan öğrendiğimiz bilgiler Aydınlanma Çağı'nın yaşanmasına vesile olmuş, Aydınlanma Çağı'nda edinilen birikimler günümüz eğitim kuramlarının, anlayışlarının ve yaklaşımlarının oluşmasına yardımcı olmuştur. 17. ve 18. yüzyılda Avrupa'da yaşanan Aydınlanma Çağı, tüm bilimlere yeni ufuklar açtığı gibi, eğitim alanında da birçok yenilik kazandırmıştır. Bu bağlamda Aydınlanma Çağı'nda eğitime katkı sağlayan düşünürler sırasıyla şöyledir. 17. yüzyılda İngiliz Bacon, Hobbes ve Locke, Fransız Descartes ve Fénelon, Alman Ratke ve Leibniz, HolandalıSpinoza; 18. yüzyılda Alman Froebel, Girard, Fichte, Herbart, Salzman, Basedow ve Rochow, Fransız Rousseau, Condillac, Diderot, Helvetius, Jacotot, Mirabeau, Condorcet, Lacanal, Daunou, Lepelletier, İsviçreli Pestalozzi ve MadameNecker de Saussure; 19. yüzyılda İngiliz Spencer ve Bain, Amerikalı düşünür ve eğitim kuramcısı Dewey, İtalyan eğitimci Montessori ve Alman düşünür Kerschensteiner'dır. Öte yandan Aydınlanma Çağı'nın en önemli simalarından biri Rousseau'dur. Rousseau birçok yönüyle J. Locke'un düşüncelerini benimsemiştir. Fakat Rousseau, Locke'la benzer düşünceleri paylaşsalar bile, düşüncelerini daha heyecanlı, daha cesur ve daha hararetle bir biçimde aktardığı için hafızalarda daha fazla yer edinmiştir. Hatta birçok eğitim bilimci, pedagoji tarihinin Rousseau'yla başladığını öne sürmüşlerdir. Rousseau'nun eğitime en büyük katkısı, MonsieurDupin'in yaramaz ve yaşça büyük çocuğuna bakıcılık yaparken edindiği tecrübeleri kaleme alarak pedagoji alan yazımına kazandırdığı yapıtı *Emile*'dir. Bu eserde Rousseau *Emile*'de, günümüzde de bazı yönleriyle halen kabul gören eğitim alanındaki birçok düşüncesini kaleme almıştır. *Emile* eserinde Rousseau'ya göre çocuklar, iyi olarak dünyaya gelir, fakat insanların ellerinde bozulurlar, eğer çocuklar iyi yetiştirilirse kötü olmazlar diyerek eğitimin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. *Emile* beş bölümden ya da kitaptan oluşmaktadır. Kitabının ilk bölümü, 0-2 yaş aralığı eğitim sürecini; ikinci bölümü, 2-12 yaş aralığı eğitim sürecini; üçüncü bölümü, 12-15 yaş arasını; dördüncü bölümü, 16 yaşından evleninceye kadar geçen süreci; beşinci bölümü de evlilik ve sonrası yaşamını konu edinmektedir. Eğitim alanına katkısı olan bir diğer Fransız düşünür de Jacotot'dur. Jacotot, *Enseignement Universel* adlı eserinde bütün zekâların denk olduğunu, zekâmızla bir Corneille, bir Newton olmak üzere doğmuş olduğumuzu ifade ederek eğitim bilimlerinde yeni bir pencere açmıştır. Sonuç olarak, gerek eğitim gerekse felsefe birbirlerini etkileyen, birbirlerini kuramsal açıdan besleyen iki disiplin olmuştur ve her iki disiplinde he dönem tüm bilim dallarının ilgi odağı olmayı başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Pedagoji, Aydınlanma çağı, Rousseau, Emile, Jacotot

The Contribution of French Enlightenment Philosophers Rousseau and Jacototto Pedagogics

Asst. Prof. Dr. Ertan KUŞÇU

Pamukkale University
ekuscu@pau.edu.tr

Abstract

Throughout history, education which has been described in different ways, goes back as far as to the origins of the humanity. Therefore, the main purpose of the education has been to raise the excellent individuals and societies through out the history. In order to reach this goal, each generation has attempted to build contemporary societies by combining previous experience with their own technological, cultural, social and pedagogic work. In other words, Enlightenment was born out of the knowledge and experience handed down to us from the times of Aristotle and Plato. Knowledge which had been accumulated in the Enlightenment has greatly helped to shape theories, concepts and approaches in the field of modern education. Namely, The Enlightenment period in 17th and 18th century in Europe has left a huge impact on all sciences, including pedagogics. Accordingly, leading figures in pedagogics in the 17th century are Bacon, Hobbes and Locke from Britain; Descartes and Fenelon from France; Ratke and Leibniz from Germany; and Spinoza from Netherlands. Also, the main 18th-century pedagogues include Froebel, Girard, Fichte, Herbart, Salzman, Basedow and Rochow from Germany; Rousseau, Condillac, Diderot, Helvetius, Jacotot, Mirabeau, Condorcet, Lacanal, Daunou, Lepelletier from France; Pestalozzi and Madame Necker de Saussure from Switzerland. Important figures in the field of pedagogics in the 19th century include Spencer and Bain from Britain; Dewey from the United States, Montessori from Italy, and Kerschensteiner from Germany. On the other hand, Rousseau, who adopted Locke's thoughts in many ways, conveyed his thoughts more ardently and more excitedly. Many pedagogues claim that pedagogics begins with Rousseau. He narrates Monsieur Dupin's experience of care for his naughty and quite old child. In *Emile*, Rousseau expresses his thoughts on education, which is still widely accepted today. According to Rousseau, children are born good, but they are shaped by people. He emphasizes the importance of education by saying that if children are raised to be good people, they will not be bad. *Emile* consists of five parts. The first part of this book is about the one-year-old training; the second part is about the training between two- and twelve-year old; the third part is about the training between 12- and 15-year old; the fourth part is about the training from the age of 16 until the marriage, and the fifth part is about the training after the marriage. Another French thinker who contributed to the pedagogics is Jacotot. In his work *Enseignement Universel* he emphasizes the importance of intelligence in the educational sciences by saying that all intelligences are equal; we are born to be a Newton or we are born to be a Corneille with our own intelligence. As a result, each period has led to the emergence of ground breaking pages in the history of pedagogics by feeding new thoughts and new approaches.

Keywords: Education, Rousseau, Emile, Enlightenment, Pedagogic, Jacotot

1. Giriş

Dünyaya geldiğinde sadece ağlama, emme gibi birkaç temel davranışı sergileyebilen insanoğlu, doğası gereği doğduğu andan ölüncüye kadar hem kendini, ailesini, çevresini tanımaya çalışır hemdeyaşamını sürdürebilmek için birçok yararlı bilgi öğrenir. Tüm bunları yapabilmek için çok uğraş verir ve yaşamı boyunca verdiği bu öğrenme mücadelesinde ailesi, çevresi ve okul önemli bir yer tutar. İşte bazen resmi kurumlar yardımıyla, bazen de çevrenin etkisiyle resmi olmayan yollarla birçok bilgi, davranış ve kazanım edinir, daha sonra edindiği tüm bu birikimleri usulünce sınıflandırarak sonraki kuşaklara aktarır. İşte eğitimbilim tüm bunları gerçekleştirebilmek için hukuk, psikoloji, sosyoloji, felsefe, antropoloji gibi birçok bilim dalından yararlanır. Felsefe ise, eğitimbilimi bu dallarla ilişkilendiren ve kuramsal açıdan en çok katkı sağlayan bilim dallarından biridir. Aynı zamanda bu iki alan bütün bilimleri kuramsal açıdan destekleyen, bilginin öğrenilmesini ve yayılmasını sağlayan iki disiplindir.

2. Yöntem

Çalışma Modeli ve Evren

Tarihsel süreçte eğitim ve felsefe ilişkisini ele alan bu derleme çalışmasında, Genel Tarama Modeli tercih edilmiştir. Verilerin toplanması için öncelikle temel kavramların (eğitim, felsefe) tanımları yapılmış, sonra her iki disiplin arasındaki ilişki, yine her iki alanda yazılmış kaynaklar taranarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın evrenini eğitim, felsefe, eğitim-felsefe ilişkisi, Rousseau'nun "*Emile*" ve Jacotot'un Fransızca öğretim yöntemi oluşturmaktadır. Tüm kaynaklar, Genel Tarama Modeli çerçevesinde birbirleriyle ilişkişel biçimde ele alınmıştır.

Eğitim Nedir?

İnsanın doğumundan ölümünde kadar en temel gereksinimlerinden biri olan eğitim, her toplumun bilgili, kültürlü, çağdaş ve ideal insanlar yetiştirebilmek için emek ve zaman harcadığı bir uğraştır. Latince, "educare" eyleminden türemiştir. TDK Eğitim Terimleri Sözlüğünde: "Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme"; TDK Güncel Türkçe Sözlükte: "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye"; Tyler'a (1950) göre, bireyin davranış örüntülerini değiştirme; Fidan'a (1986) göre, insanları belirli amaçlara göre yetiştirme (akt. Sönmez, 2012:35); Aristo'ya göre, "insan aklının disiplinli olarak işlenmesi" (akt. Binbaşoğlu, 1982:2); Ertürk'e (1972) göre, kişinin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı istedik değişimler meydana getirme (akt. Yücel, 2010:11) süreci olarak tanımlanmaktadır.

Felsefe Nedir?

Türkçe'dedüşünbilim olarak adlandırılan felsefe, TDK Büyük Türkçe Sözlükte "Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması" biçiminde tanımlanmaktadır. Yunanca, sevgi anlamına gelen "Philo", bilgi ya da bilgelik anlamına gelen "Sophia" sözcüklerinden oluşan felsefeye (philosophia) göre insan, içinde yaşadığı evrenin bir parçasıdır ve her daim bu evrene şüpheli, araştırmacı gözüyle bakar. Böylece çevresinde olup biteni anlamaya, bilmediklerini öğrenmeye, evrenin sınırlarını keşfetmeye, bunlarla ilgili sorular sormaya ve bu soruların yanıtlarını bulmaya çalışır. Bilhan'a göre (1991), sokaktaki insan "Saat kaç?" sorusunun yanıtını ararken, bir düşünür ise "Zaman nedir?" sorusunun yanıtını arar (Helvacı, 2009:87) diyerek felsefenin işlevini daha somut bir örnekle açıklamıştır.

Felsefenin Alt Dalları ve Bu Dalların Eğitimle İlişki Nelerdir?

Alanyazında felsefenin dallara ve başlıca inceleme alanlarına ayrıldığı görülmektedir. Ortaya çıkış sırasına göre bu inceleme alanları: Varlık, Bilgi ve Değerler Kuramıdır.

Varlık Kuramı (Ontoloji): Aristo'nun ortaya koyduğu bir kavramdır. Var olanı inceleyerek var olacakları çözümlenmeye çalışır. Bu anlayışın yanıtını aradığı soru, "Tüm var olanların başlangıcı nedir? İlk nedir?" sorularıdır. Bu sorunun yanıtı, Thales'e göre "su", Heraklito'ya göre "ateş", Pythagoras'a göre "atom", Descartes'e göre "Tanrı", Platon'a göre "idea" Aristoteles'e göre "yetkin varlık", Spinoza'ya göre "Tanrı ya da doğa" Marx'a göre "madde, maddedeki değişme ve çelişki", Sartre'a göre "insan"dır (Sönmez, 2006: 10; Helvacı, 2009:87).

Bilgi Kuramı (Epistemoloji): Platon tarafından ortaya atılan bu kuram, "Bilgi nedir? Bilginin kaynağı nedir?, Bir olay nasıl gerçekleşir?, Gerçek bilinebilir mi?" gibi sorularla evreni çözümlenmeye çalışır. Bilginin geçerliliğini, güvenilirliğini, doğru ya da yanlış olduğunu, sınırlılıklarını, mutlak ya da göreceli olup olmadığını araştırır. Bilgi kuramı, birçok yönüyle eğitimle ilgilidir. Ders kitaplarındaki bilginin doğru olup olmadığını ve bunların temellerini sorgular. Kurama göre bilgi, doğuştan ya da sonradan da kazanılabilir. Eğer bilgi, doğuştan ve yüzde yüz doğrudur denilirse, eğitimde akıl ön plana çıkar ve öğretmen ders anlatmaz, bilgi aktarmaz, yaptığı etkinliklerle öğrencinin zihnindeki bilgiyi ortaya çıkarır. Eğer bilgi sonradan kazanılırsa, öğretmen dersi anlatır, öğrenci dersi dinler. Çünkü öğrencinin zihni boştur. Öğretmen ne derse onları öğrenir ve ezberler (Helvacı, 2009:87; Ercan, 2009:46; Sönmez, 2012:12).

Değerler Kuramı (Aksiyoloji): Sokrates'in düşüncelerinden beslenen değerler kuramı, insan davranışlarını olması gerekene göre değerlendirmiştir. Ayrıca bu kuram iyi-kötü, mutlu-mutsuzluk, ahlak-ahlaksızlık, erdem-erdemsizlik gibi kavramlara yanıt aramıştır. (Sönmez, 2012:19; Helvacı, 2009:91; Ercan, 2009:48).

Çağlar boyunca her toplum, çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaşabilmek için her dönem eğitim süreçlerini gözden geçirmiş ve geleceğini inşa edebilmek için bilimsel ve felsefi yaklaşımlardan beslenerek ideal toplumları oluşturmaya çalışmıştır. Böylece eğitim, her dönem bireylerin ve toplumların beşikten mezara kadar kendilerini geliştirmelerinde önemli bir süreç olmuştur. Bu konuda Ercan (2009), günümüzde en değerli sermaye olan insanı topluma kazandırmanın en önemli yolunun eğitimden geçtiğini (2009:39) ifade etmiştir.

Eğitimi Etkileyen Felsefi Akımlar

Butler (1957), eğitimi en çok etkileyen felsefe akımlarını; İdealizm (Ülkücülük), Realizm (Gerçekçilik), Pragmatizm (Yararcılık) ve Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk) olarak sınıflandırmıştır. İdealizm, en eski düşünce sistemlerinden biridir ve gerçekliğin, ruhsal ya da düşünsel olduğunu ileri sürer. İdealizme göre eğitim, öğrencileri doğruyu aramaya yönelir, insanın bilinçli ve özgür bir biçimde Yaradan'a ulaşmasını amaçlamıştır (Yücel, 2010:9). Böylece idealist bir eğitim öğrenciyi doğruya, güzele yönelir. Ayrıca bu akım, geçici olandan çok sonsuz, parçadan çok bütün, özelden çok genel, var olandan çok fizikötesiyle ilgilidir. İdealizme göre mutlak gerçek, fiziksel değil, ruhsaldır. (Üstüner, 2002:99). Bilhan'a (1991) göre idealist eğitim anlayışı, insanı olduğu gibi değil, sosyal yapıda olması gerektiği gibi eğitmelidir (akt. Helvacı, 2009:87). Yine Timaisos'un deyimleriyle Platon'un idealist eğitim anlayışı, insan ruhunu Tanrıya (iyi) yönelme ve bunun için en doğru yolu bulma çabasıdır ve O'nun tabiriyle hiç kimse, isteyerek kötü olmaz ve kötülük yapmaz. Kötü bir insan, yanlış alışkanlıklar ve yanlış eğitim sistemleriyle kötü olur (Sönmez, 2012:71).

İdealizmin karşıtı olan Realizme göre eğitim, yerli kuşağa kültürel mirası aktararak, onları topluma hazırlama sürecidir (Yücel, 2010:9). Bu anlayışın düşünürlerden Aristo'ya göre gerçek varlık, görüngüler için gelişen özdür. Öz ise, hep olan bir varlıktır. Platon'a göre, özler ve nesnelere birbirinden ayrıdır, ama Aristo'ya göre özler, nesnenin dışında değil, içindedir ve nesnelere nesne yapan bu özlerdir (Sönmez, 2012:77). Gerçekçilik, Bilhan'a (1991) göre, bilginin içeriğiyle gerçek varlığı bize tanıtmayı amaçlar, her davranışta gerçekliğin benimsenmesinin ve ona yönelme zorunluluğunun gerekliliğini savunur (akt. Helvacı, 2009:94). Aslında akıl, gerçekçi eğitim anlayışının merkezindedir. Gerçeklik, yalnız akılla kavranan bir düşüncedir. Gerçekçi eğitim insanı en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak mutlu etmeyi, insanın en önemli yetisi ve gücü olan aklını geliştirmeyi amaçlamıştır (Üstüner, 2002:103).

Yararcılık, Bilhan'ın (1991) ifadesiyle, inanç ve fikirlerin pratik sonuçlarını, onların değerini ve doğruluğunu karşılaştırmak için ölçünlü olarak kullanılan bir düşünce tarzıdır (akt. Helvacı, 2009:95). Yararcılıktan üstün iyi, yaradardır. Yani yararlı olan iyidir. İyiyi kötüden ayırabilmek için yararlı olup olmadığına bakılmalıdır. Örneğin hekimlik iyidir, çünkü sağlık yararı taşır. Müzik iyidir, çünkü zevk yararı taşır (Sarpkaya, 2010:170). Bu kuram, geleneksel İngiliz düşünce sistemine bağlı bir Amerikan düşüncesidir. Peirce, James, Dewey, Panini ve Schiller katkılarıyla gelişmiştir. Yararcı düşünceye göre eğitim, akıl ve zekânın devamlı değişen dış dünyaya uyumunu sağlar (Helvacı, 2009:95). Dewey'e göre eğitim, öğrencileri olgunlaştırır, kültürel bir çevre sağlar, onları grup yaşamına katacak bilgiler ve yetenekler kazandırır (Üstüner, 2002:109). Bu konuda Ergün (1976), gerçeklerin ve değerlerin durmadan değişmekte olduğunu ve hiçbir şeyin sonsuza kadar aynı kalamayacağını söylemiştir. Böylece gerçek, insanın çevre ile etkileşiminde ortaya çıkar (akt. Sarpkaya, 2010:171). Öte yandan gerçek sürekli değiştiğinden, bunlar hakkında elde edinilen duyular, tutumlar ve bilgiler de değişir. Bu nedenle hem gerçek, hem de insan sürekli değiştiğinden kesin bilgi de yoktur. Aslında bilgi görecelidir ve insan tarafından konulan kanunlarda görecelidir. Göreceli olmayanlar, doğa tarafından konulanlardır. Doğa kanunları karşısında herkes eşittir ve hiçbir bilgi, ötekine göre daha doğru veya daha yanlış değildir. Bu durumda daha iyi, daha sağlam ve daha uygun olan bilgi, daha doğrudur (Sönmez, 2012:90). Varoluşçuluk, bütüncül bir düşünce sistemi olmaktan çok düşünsel bir bakış açısıdır. Sartre, Kierkegaard ve Jaspers bu akımın temsilcileridir. Büyükdüvenci (1987) bu düşünsel sistemi şöyle açıklamıştır: İnsan dünyaya gelir, yaşar ve ondan sonra kendini tanır. Aslında yaşamaya başlamadan önce insan hiçbir şeydir. Yaşam içinde kendini biçimlendirir, oluşturur, devamlı olarak kendini aşmaya çalışır. Yaşama anlam katar, değerler yaratır (akt. Helvacı, 2009:96).

Bunların dışındaki diğer bir düşünce sistemi de Marksist düşünce sistemidir. Bu sisteme göre eğitim, insanı çok yönlü eğitim doğayı denetleyebilecek, onu değiştirebilecek ve üretimde bulunabilecek biçimde yetiştirme sürecidir. Rousseau'nun düşüncelerinin yer aldığı Natüralist düşünce sistemine göre tüm gerçeklik doğadır. Doğa, insanları ve diğer tüm varlıkları kapsayan ve bunları açıklayan bütüncül bir yapıdır. Spencer, Pestalozzi ve Rousseau bu akımın temsilcileridir. Natüralist eğitim anlayışına göre, küreselyapının bir parçası olan doğaya ve insan doğasına bakılmalı, doğadaki süreçler yavaş yavaş ilerlediğinden öğrencilerin eğitimi de yavaş yavaş ilerlemelidir (Üstüner, 2002:105). Rousseau'ya göre "gerçek, doğadır ve insan da doğal bir varlıktır. O doğuştan iyidir; çünkü Yaradan'ın elinden çıktığında her şey iyidir; ama insanın elinde her şey bozulur" (Sönmez, 2012:107) olarak açıklamıştır.

Eğitim Kuramlarından Etkilenen Felsefi Akımlar

Alanyazında her eğitim kuramı bir felsefi anlayıştan beslenir. Öte yandan genel felsefe akımlarının eğitim düşüncelerinden etkilenmesiyle ortaya çıkan bazı eğitim kuramları da vardır. Bunlar; Daimcilik, Özcülük, İlericilik, Yeniden Yapılandırıcılık. Bu dört kuram felsefeden etkilenmelerine rağmen, yalnızca eğitimle ilgili düşünceler geliştirmişlerdir.

Daimcilik, ağırlıklı olarak gerçekçi ve idealist düşünceden etkilenen bir kuramdır. Bu kurama göre eğitimin temel amacı, hiç değişmeyen ve evrensel olan gerçeğe uymaktır. Bu kuramın savunucuları insan doğasının hiç değişmediğini, bu nedenle eğitimin de değişmeyeceği anlayışını benimsemişlerdir (Üstüner, 2002:113). Özcülük ise, gerçekçi ve idealist düşünce yanı sıra ideolojik köken bakımından Tutuculukla benzerlik gösterir (Sarpkaya, 2010:173-176). Bu kurama göre insan, sosyal ve kültürel varlıktır. Doğuştan hiçbir bilgiyle donanık değildir. Bilgiyi öğrenmenin etkili yolu ise, tümevarımdır. Bireylerin toplumsallaşması, kültürel mirasa sahip çıkması ve koruması, topluma uyum sağlaması, bilgili ve donanımlı insanlar olarak yetişmesi bu akımın temel ilkeleridir (Üstüner, 2002:114). İlericilik ise, ağırlıklı olarak Doğacılık ve Yararcılık akımlarının etkisinde kalmıştır. Bu anlayışa göre, eğitim devamlı bir gelişme gösteren süreçtir. Yeniden Yapılandırıcılık; İlericilik, Yararcılık ve Dewey Deneyciliğinden etkilenen bir kuramdır (Sarpkaya, 2010:173-176). İlericilik ve Yeniden Yapılandırıcılık'a göre eğitimin amacı, zamanın gereklerine göre toplumu yeniden düzenlemektir (Üstüner, 2002:116).

Eğitim ve Felsefenin Tarihsel Temelleri

Eğitim ve felsefenin tarihsel temelleri, Batı ve Doğu uygarlıklarının çalışmalarına dayanır (Arslan, 2010:26). Bu bağlamda Avrupa'daki eğitim süreçleri Antik Yunan, Helenizm, Antik Çağ Roma, Erken Hristiyan, Rönesans ve Aydınlanma Çağı

biçiminde incelenmiştir (Güneş, 2009:19). Böylece günümüz düşünce ve eğitim anlayışının temelleri Eski Yunan ve Eski Roma dönemlerine kadar uzanmaktadır.

Eski Yunan ve Eski Roma dönemlerinde çoğunlukla aile eğitimi üzerinde durulurken, Helenistik Çağda zihinsel eğitime daha fazla ağırlık verilmiştir. İnsanda anlayış, kavrayış, algılama ve düşünme yetisinin önem kazanmaya başladığı Helenistik Çağda eğitim alanına en büyük katkıyı, yine bu dönemin en önemli düşünürleri Sokrates, Platon ve Aristo yapmıştır.

Eski Yunan, Eski Roma ve Helenistik dönemlerde eğitim, günümüzdeki kadar geniş kapsamlı ve yaygın olmadığı gibi Şişman'ın (2003) aktardığına göre bu dönemlerde eğitimin sadece asillerin hakkıdır (Arslan, 2010:26). Öte yandan M.S. 4. yüzyıldan itibaren Helenistik Çağ'da ve Roma'da eğitim önemli ölçüde Hristiyanlığın etkisine girmiş ve yüzyıllar süren kilisenin baskıcı, kuralcı eğitim anlayışı hüküm sürmüştür. Bu anlayış Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı'yla etkisini yitirmiş; düşünce akımları, teknolojik ve bilimsel gelişmeler eğitim süreçlerini önemli ölçüde etkilenmiştir. Özellikle Aydınlanma Çağı düşünürleri Locke, Voltaire, Diderot, Rousseau, Kant, Jacotot ve Hegel'in düşüncelerinde, insan aklının ve doğanın ön plana çıkmasıyla eğitimde yeni bir dönem başlamıştır.

3. Bulgular

Aydınlanma Çağı'nda Felsefe, Eğitimbilim, Rousseau ve Emile

Rönesans'la birlikte yaşanan bilimsel, ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler, hem eğitimi, hem de felsefeyi önemli ölçüde etkilemiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler, eğitimdeki ve felsefedeki eski görüşleri yeni bilgilerle desteklemiş ve bunun sonucunda yeni kuramların ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Ayrıca Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle, 18. yüzyılda Avrupa'da, Karanlık Çağ sona ermiş ve yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem, Aydınlanma Çağı'dır. GeorgeChevallez (1931), *Histoire de Pédagogie* adlı eserinde Aydınlanma çağındaki eğitimbilimi ve onun felsefeyle olan ilişkisini şöyle ifade etmektedir:

Demokratik fikir ve temayüllerin intişarı, ilim ve fenlerin terakkisi ve Rousseau'nun tesiri, 19. yy'da pedagoji meselelerinde büyük bir alakayı davet ve tahrik etti. Amerika'da, Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da, ... Velhasıl her memlekette birçok muharrirler, çocuk veyahut terbiye hakkında birçok yazılar yazdılar. Pedagoji yavaş yavaş bir felsefe şubesi olmaktan sıyrılarak ayrıca ve müstakil bir ilim haline girmeye başlamıştır.“ (Atuf, 1932:12). Öte yandan bu çağda, felsefe ve eğitim alanlarına katkılarıyla çığır açan bazı düşünürlerden birkaçı şöyledir. 17. yüzyılda İngiliz Bacon, Hobbes ve Locke, Fransız Descartes ve Fénelon, Alman Ratke ve Leibniz, Holandalı Spinoza; 18. yüzyılda Alman Froebel, Girard, Fichte, Herbart, Salzman, Basedow ve Rochow, Fransız Rousseau, Condillac, Diderot, Helvetius, Jacotot, Mirabeau, Condorcet, Lacanal, Daunou, Lepelletier, İsviçreli Pestalozzi ve MadameNecker de Saussure; 19. yüzyılda İngiliz Spencer ve Bain, Amerikalı düşünür ve eğitim kuramcısı Dewey, İtalyan eğitimci Montessori ve Alman düşünür Kerschensteiner'dır.

18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkan insanı ve toplumu eğitme düşüncesi üzerine birçok söz söylenmiştir. Hatta Aydınlanma Çağı öncesinde bu konuda birbirini tutmayan birçok görüş ortaya atılmıştır. Söz gelimi, Aristo insan ruhunu üzerinde hiçbir yazı bulunmayan boş bir yazı tahtası olarak görürken Erasme çocuk ruhunu, ekilmeye elverişli bir tarlaya benzetmiş ve eğitimle onu istediğimiz biçime dönüştürmenin mümkün olduğunu öne sürmüştür. Comeniusçevremizdeki bütün her şeyin (balmumu gibi) beynimizin üzerine bıraktığı bir takım izler olduğunu söylerken J. Locke bu konularda daha çekingen ve söyledikleri birçok yönüyle çelişmiştir. 1689'da yazdığı *Essai sur l'Entendement* adlı eserinde çocuk ruhunu, “üzerinde hiçbir yazı bulunmayan boş kâğıda, istenildiği gibi şekil verilebilecek bir parça balmumu ya da akarı kolayca değiştirilebilecek bir akarsuya benzetmiş ve insanların onda dokuzunun gördükleri eğitim sayesinde iyi ya da kötü, faydalı ya da faydasız bu hale geldiklerini” yazmıştır. Buna karşın 1693'te yazdığı *Pensées sur l'Education* adlı yapıtında bir çocuğun “kendine özgü karakterini kökten değiştiremeyiz diyerek kendisiyle çelişmiş, Tanrının, her ruhun üzerine kişisel damga vurduğunu, kısmi rötuşlar yapmanın mümkün olduğunu ama Tanrının vurduğu damgayı silip onun yerine başka bir damga vurmanın güç olduğunu” (akt. Leif ve Rustin: 1974: 3) söylemiştir. 19. yüzyılda Rousseau, insanın doğuştan iyi olduğunu fakat toplumun onu bozduğunu söylerken, MadameNecker ise, insanın kötü olarak doğduğunu, öğretmenin ise ilk görevinin çocuğu bu kötü yaratılıştan kurtarmak olduğunu söylemiştir. HattaMadameNecker (1766-1841), Müterakki Terbiye (*EducationProgressive*) adlı eserinde çocukları anlamak için onları sevmek gerektiğini ve çocukların onlar zekâdan ziyade kalple keşfedilebileceğini (Atuf, 1932:194) vurgulamıştır.

Herbart (1802) *De la Pédagogie* adlı yapıtında, eğitim ve felsefeyi birçok yönüyle ilişkilendirmiştir. Eserinde felsefeyi düşünmeden eğitimle uğraşmak isteyen bir kişinin, öğretim tarzını biraz düzeltmekten başka bir şey yapmadığını ve önemli reformlar yapmış olduğu kanısına kolayca kapılabileceğini söylemiş ve her iki disiplinin ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir. Hubert ise (1949) *Histoire de la Pédagogie* adlı eserinde, eğitim meselesinin insanoğlu ile ilgili her türlü felsefi düşüncenin kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Fransız Fontenelle'de eğitimin derin bir etkisi olmadığını, tabiatın etkisi olduğunu söylemiştir ve ne iyi bir eğitimin iyi bir karakter yetiştirdiğini; ne de kötü eğitimin karakteri bozduğunu vurgulamıştır. Alman Schopenhaur'da bu konuda insan karakterinin doğuştan değişmediğini, insanın kendisine etki edecek şeyin bizzat öz varlığı olduğuna dikkat çekmiştir. Goethe'de, Tanrının insanı dünyaya getirdiği ilk günde, gezegenlerden saygı gören Güneşin yerine göre, onu meydana getirmiş olan tabiat kanunu gereğince, evrim yolunda gelişip serpildiğini belirtmiştir. Buisson (1887) *Dictionnaire de Pédagogie* adlı eserinde “insanı doğduğu anda meydana getiren belirsiz, edim halinde olmayan güçler ile daha sonra teşekkül edecek pek belirli kişilik arasındaki mesafe muazzamdır. İşte eğitim, çocuğa bu mesafeyi kapatır. (akt. Leif ve Rustin, 1974:2-4) diyerek eğitim ve felsefenin Aydınlanma Çağı'nda nasıl görüldüğünü göstermişlerdir.

Rousseau, Aydınlanma Çağı'nın en tanınmış düşünürlerinden ve eğitimcilerinden biridir. 28 Haziran 1712'de, saatçi İsaac Rousseau'yla, iyi bir kilise eğitimi almış Suzanne Bernard'ın oğlu olarak Cenevre'de dünyaya gelmiştir. Babası, daha Rousseau dünyaya gelmeden 1710'da İstanbul'a gelmiş, eşinin isteğiyle tekrar Cenevre'ye dönmüştür (Kanad, 1963:335). Rousseau,

doğumundan hemen sonra annesini kaybetmiş ve ona teyzesi bakmıştır. Fakat babasının disiplinsizliği ve teyzesinin yetersizliği nedeniyle düzensiz ve hayalperest bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Rousseau daha küçük yaşta, babası işlediği suçlardan dolayı başka bir ülkeye kaçar, Rousseau amcasının yanına gider, amcası onu bir papazın yanına yerleştirir. Daha sonra oradan kaçar, önce bir avukatın, sonra da bir heykeltıraşın yanında çalışır. Bu işlerde de umduğunu bulamaz ve müzikle ilgilenmeye başlar.

Rousseau, geçimini sağlamak için iş arar ve öncelikle 1740 yılında Lyon'da bir ailenin çocuğuna dadılık yapmaya başlar. Bir süre sonra bu konuda yeterince yetenekli olmadığını düşünür ve tekrar müzikle uğraşmak için Paris'e gider. Ama müzikten de umduğunu bulamaz. Daha sonra, Paris'te Dupin ailesiyle tanışır. Aile, Rousseau'dan çocuklarını eğitmesini ister. Rousseau'da bu teklifi kabul eder. Fakat çocuğun yaramaz ve yaşça büyük olması, Rousseau'nun işini zorlaştırır ve bir süre sonra üstlendiği bu görevi bırakır. Dupin ailesi de çocuklarını evlendirip başlarından savarlar. İşte hem bu çocuğu yetiştirirken aldığı notları, hem de eğitimle ilgili düşüncelerini, *Emile* (Eğitim Üzerine) adını verdiği kitapta toplar. Rousseau kitabında, bir çocuğun doğumundan evliliğine kadar geçen eğitim sürecini ele almıştır. Son bölümde Emile, Sophie'yle evlenir. Rousseau bu bölümde Emile'in Sophie'ye nasıl davranması gerektiğini anlatır (Kanad, 1963:337).

Alsan'a (1962) göre Rousseau, eğitim konusundaki düşüncelerini açıklamak için, Emile adını verdiği öksüz bir çocuğu hayal eder. Daha sonra bu çocuk bir eğitimcinin eline düşer. Rousseau'da bu çocuğu (*Emile*) beşikten evleninceye kadar eğitir (1962:81). Rousseau, Dupinlerin evinde sadece çocuk eğitimiyle uğraşmaz. Dergilerin ve gazetelerin açtığı yarışmalara katılır. Dönemin ünlü şahsiyetlerinden Diderot ve Grimm'le tanışır, onlarla fikir alışverişinde bulunur.

Rousseau'nun yaşadığı Karanlık Çağ'da bilimsel gerçekleri açıklamak neredeyse imkânsızdı. Çünkü yönetim ve kilise, en güçlü otoritelerdi ve yaptırım güçleri oldukça fazlaydı. Buna karşın, Rousseau'nun zekâsı ve ince düşünceleri her gittiği yerde öne çıkıyor ve bu durum onu dönemin aydınlarına yaklaştırıyordu. Üstelik içinde yaşadığı toplumun sorunlarını, sıkıntılarını gören Rousseau bunlara kayıtsız kalamıyor ve bu nedenle toplumu cehaletten kurtarmak için eğitimle ilgilenmeye başlamıştı. İlk olarak, 1759 yılında kaleme aldığı *La Nouvelle Héloïse* (Julie) kitabında bireylerin toplumsal, dinsel, ahlaki ve ailevi ilişkilerine değinmiştir, 1762'de yazdığı *İçtimai Mukavele* (Toplum Sözleşmesi) kitabında da toplumsal yapıda yapılması gereken değişiklikleri anlatmıştır ve aynı yıl yayımladığı *Emile* kitabında eğitim alanındaki görüşlerine yer vermiştir.

Rousseau'nun düşünceleri, Fransa'da büyük bir yankı uyandırır. Bu düşüncelerinden dolayı başta yönetim olmak üzere birçok kişiden tepki alır ve Fransa'yı terk etmek zorunda kalır. Çünkü onu eleştirenler, düşüncelerinin hem halkın genel ahlakını, hem de eski eğitim sistemini şiddetle bozduğunu söylüyorlardı. Bunun sonucunda Rousseau Fransa'dan kovulur, çok sıkıntılar çeker ve 1788 yılında vefat eder (Kansu, 1932:94).

Rousseau *Emile* 'i beş bölümde kaleme almıştır. Bu beş bölümü, bir bütün olarak ele almak gerekir. Zira Rousseau'nun eğitim anlayışı, *Emile* 'de ortaya koyduğu hayat anlayışıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Hatta Rousseau, *Emile* 'in ilk bölümünde her şeyin insanın elinde bozulduğunu ve içinde bulunduğumuz bütün sosyal kurumların insanın tabiatını bozduğunu söyleyerek toplumu korkunç bir yapı olarak betimlemektedir. Kitabın başında Emile'i köye götürür, onu kitaplardan ve okuldan uzaklaştırır, orada eğitim vermeye başlar. Böyle bir yol izlemesinin nedenini kitabında şöyle ifade etmiştir: "Bir insan yetiştirmekle bir vatandaş yetiştirmek arasında birini seçmek lazımdır; çünkü aynı zamanda ikisi birden yapılmaz." (Leif ve Rustin, 1974:68-69). Aslında Rousseau'nun eleştirilmesinin nedeni, şimdiye kadar hiç kimsenin söylemediklerini ve yazmadıklarını kaleme almasıdır. Bunun yanı sıra Aydınlanma Çağı'na kadar eğitim üzerine, hiç bu kadar köklü ve kuvvetli bir biçimde söz söylenmemiştir. Aslında Rousseau, insanları aydın ya da bilgin yapmak yerine onların muhakeme güçlerini geliştirmenin daha doğru olacağını düşünmüştür.

Rousseau, doğa ve hürriyet aşığıydı. Doğa sevgisi, bütün ruhunu istila etmişti. Bu nedenledir ki, eğitim ve doğa kavramları *Emile* 'de iç içedir. Kendi düşünceleri yanı sıra Rabelais, Montaigne ve J. Locke'tan beslenen Rousseau, doğayı bir okul olarak görmüştür. Hatta Kansu (1932), Locke'un da Rousseau'nun söylediklerinin aynısını söylediğini, fakat Rousseau kadar bir heyecan, parlak bir üslup, bir etki gösteremediği için sözünü kaldığını aktarmıştır (1932:95). Rousseau *Emile* 'de soylu ya da burjuva sınıfını yetiştirmeyi değil, doğrudan insan yetiştirmeyi ele almıştır. Hürriyet aşığı olan Rousseau, yalancı hiç sevmezdi. Hatta *İtiraflar* (*Les Confessions*) adlı kitabında yaşamının tüm safhalarını açık yüreklilikle ve tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Bu yönüyle kendinden sonra gelen düşünürler için ilham kaynağı olmuştur. Buna karşın düşünceleriyle herkesi aydınlatan bir düşünür olmasına rağmen kendi çocukları için yeteri kadar özverili bir baba olamamıştır. Rousseau, daha Paris'teyken, Teresa'yla evlenir ve üç çocuğu olur. Sonra *Emile* 'yayımlar. Fakat içeriğindeki aykırı düşünceler Fransa'da büyük bir kızgınlık yaratır. Bu durum karşısında Rousseau, Teresa'yla birlikte önce Cenevre'ye, ardından Hollanda'ya ve daha sonra İngiltere'ye kaçar. Kaçmadan önce, çocuklarını çocuk yuvasına bırakır. Ama kaçmakla geçen ömrü boyunca ne kendisi gençliğini, ne de çocukları çocukluklarını yaşayabilmiştir.

Beş bölümden oluşan *Emile* 'in birinci bölümü 0-2 yaş arası, ikinci bölümü 2-12 yaş arası, üçüncü bölümü 12-15 yaş arası, dördüncü bölümü 16 yaşından evleninceye kadar geçen süreyi ve beşinci bölümü de Emile'in evliliği konu edinmiştir (Kanad, 1963:343). Alsan (1962) bölüm yerine, kitap sözcüğünü kullanmıştır. Onun sınıflandırmasına göre yaş aralıklarında bazı farklılıklar vardır. Birinci kitap 5 yaşına kadar, ikinci kitap 5 yaşından 12 yaşına kadar, üçüncü kitap 12 yaşından 15 yaşına kadar, dördüncü kitap 15'ten 20 yaşına kadar, beşinci kitap ise ileride evleneceği Sophie isimli kızın eğitiminden bahsetmektedir (1962:80-81). Atuf'a (1932) göre, ilk iki kitap Emile'in 12 yaşına kadar geçen hayatını anlatmaktadır. Burada sadece çocuğun bedensel ve duygusal eğitimi ele alınmıştır. Üçüncü kitap düşünce eğitiminin başladığı dönemdir ve 12 - 15 yaş arası süreyi kapsar. Dördüncü kitap ahlak eğitiminin verildiği 15-20 yaş arası dönemdir. Son kitap Emile'in evliliği ve eşinin (Sophie) eğitimi ele almıştır (1932:96).

Doğaya dayalı bir eğitim anlayışı benimseyen Rousseau'nun *Emile*'nin ilk dört bölümü, 1931-1936 yılları arasında Ali Rıza Ülgener tarafından ve tamamı Hilmi Ziya Ülken, Ali Rıza Ülgener ve Selahattin Güzey tarafından çevrilmiştir. 2011 yılında Mehmet Baştürk ve Yavuz Kızılcım tarafından daha sade ve daha anlaşılır bir dille yeniden çevrilmiştir.

Yaşadığı çağın sorunlarını cesurca kaleme alan Rousseau, *Emile*'in içeriğini zenginleştirmek ve içeriği somutlaştırmak için birçok düşünürden, kavramdan ve alandan örneğe yer vermiştir. İlk Çağ düşünürlerinden (Aristo, Platon, vb.) kendi döneminin düşünürlerine (Montaigne, Locke, Voltaire vb.), kentlerden (Mekke, Paris, Petersburg) mitolojik kahramanlara (Euripides, Cassandre, Achille vb.), tarihçilerden (Plutarque) dini kavramlara (Protestanlık, Katolik vb.), ülkelerden (Yunanistan, Fransa) bilim dallarına kadar (coğrafya, fizik, tarih vb.) birçok bilgiyi kullanmıştır.

Rousseau, *Emile*'in birinci bölümünde çocuğu sütneeye değil, anne ve babasının büyümesi gerektiğini söyler. O'na göre anne emzirir, baba ise öğretir. Buna karşın *Emile*, anasız ve babasızdır. Tamamıyla eğitimcisinin elinde büyür. Rousseau, okuyucusuna çocukların köyde, kırdan ya da açık havada büyümelerini ve asla kundağa konulmalarını nasihat eder. Çünkü kundak, çocukların kıvılcama hürriyetini engeller. Çocuklar, istediklerinde soğuk sularla yıkanmalı ve doğal yaşamlarına bırakılmalıdırlar. Kafası bir sürü deyimle, bir sürü gereksiz bilgiyle doldurulmamalıdır (Alsan, 1962:81). Aslında Rousseau, ilkel toplumların diğer toplumlara göre daha mutlu ve huzurlu olduklarını, bu toplumlarda çocukların daha doğal büyüdüklerini işaret etmiştir. Fakat Rousseau içinde yaşadığı toplumun çocukları doğadan uzak, nazlı, dadılarının gözetiminde, şımarık bir biçimde yetiştiğini söylemiştir.

Emile'in birinci bölümünde çocukların Allah'ın elinden iyi olarak dünyaya geldikleri ve insanların ellerinde bozulduklarını açıklanmıştır. Çocuklar iyi yetiştirilirse kötü olmayacakları belirtilmiştir. Rousseau, zayıf ve aciz olan çocuğun üç eğitmeni olduğunu; birincisinin doğa, ikincisinin gördüğümüz, işittiğimiz ve dokunduğumuz şeylerden görgü kazanmamıza yardım eden eşya ve üçüncüsünün insan olduğunu ifade etmiştir. Rousseau'ya göre eğitimde doğaya uymak bir zorunluluktur. Çünkü doğa, insanları kendisi için yetiştirir. Eğitmenler ise, çocukları toplum için yetiştirir, bu da doğaya zıt hareket ettiğimizi gösterir. Eğer yetişkinler çocuklarını nazlı büyütürlerse doğaya aykırı hareket etmiş olurlar. Çünkü doğa kurallarına göre, çocukları nazlı ve yumuşak değil, sert olarak yetiştirmek gerekir. İşte bu nedenle, anne-babalar iyi birer eğitmen olmalıdırlar. Ama o çağlarda babalar, çocuklarının eğitimini üzerlerine almaktan çekinirler ve aslında günah işlemiş olurlar. Rousseau bu düşünceleriyle, çocuklarından uzak kalmasının üzüntüsünü kalbinde taşıdığını gösterir (Rousseau, 1762:18; Kanad, 1963:344,345).

Emile'in ilk bölümü; ilk çocukluk-gösterilecek ilgi, doğa ve eğitim, önyargılar üzerine, babanın görevleri, eğitimcinin ve öğrencinin seçimi, sütannenin seçimi ve ilk bakım gibi alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu alt bölümlerde *Emile*, bir dadiyla beraber havadar bir köye gider ve oraya yerleşir. Rousseau'ya göre şehirden uzaklaşmak ve *Emile*'i bir köyde yetiştirmek şarttır. Çünkü insanların felaketi kentlerdedir. Rousseau, Locke'un aksine, çocuğun herhangi bir şeye alışmamasının doğru olacağını söylemiştir. Çocuk, özgür olmalı, kendi yeteneklerini bilmeli ve neler yapabileceğini hissetmelidir. Çocuk, sık sık değişik ve yeni şeyler görmeli, yine çevresindeki eşyalara, nesnelere dokunmalıdır. Gücü ve yeteneği yettiği ölçüde, kendi işini kendi yapmalıdır. Çocuğun yaşam alanındaki nesnelere, oyuncaklar mümkün olduğunca sade olmalıdır. Aslında bir çocuğun çevresini tanıyabilmesi için gereken tek alışkanlığın hiçbir şeyi alışkanlık haline getirmemesidir (Rousseau, 1762:8-42).

Kitabın ikinci bölümünde çocuk, konuşmaya başlar ve bu dönem on iki yaşına kadar sürer. Rousseau bu dönemde çocuğu sıklıkla bırakarak, onu kendi haline bırakmak daha doğru olacağını söylemiştir. Zaten doğa, ona gerekeni öğretecektir. Söz gelimi çocuk, odasının camını kırdığında, onu penceresiz bir odaya koyun der Rousseau. Böylece camın iyiliğini, öfkeyle cam kırmanın kötü bir şey olduğunu kendi kendine öğreneceği ifade etmiştir (Rousseau, 1762:53; Alsan, 1962:81). Rousseau yetişkinlerden, çocukları adına düşünmemelerini ve çocukların kendi kendilerine düşünerek doğruyu ya da yanlış öğrenmeleri gerektiğini vurgulamış, on iki yaşına kadar çocukların zihnini bir takım bilgilerle doldurmanın yanlış olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü çocukların on iki yaşına kadar anlatılanların çoğunu anlamayacaklarını söyleyerek bu durumu *Emile*'de şöyle anlatmaktadır: "Pedagojide önemli olan zaman kazanmak değil, zaman yitirmektir. Eğitimcinin iyisi, sabırlı olanıdır. Öğrencinin kafasını doldurmamalı, fakat gövdesini, ahlakını geliştirmeye bakmalıdır. Çocuğun öğreneceği yalnız bir bilgi vardır. Ne tarih, ne coğrafya, ne edebiyat, ne de yabancı dil. Kişinin ödevleri nedir? İşte çocuğa öğretilecek tek bilgi budur" (Rousseau, 1762:63).

Bu dönemde *Emile*'in öğreneceği şeyler, oldukça zahmetli şeylerdir. Hatta ahlak eğitimi de bu dönemde yavaş yavaş başlar. İkinci bölüm; ilk cesaret dersi, moral yaşamının başlangıcı, iradenin oluşumu, çocuklarla birlikte düşünmeyin, toplumsal moral kavramlar, dillerin, tarihin ve masalların tarihinin incelenmesi, çocuklar için uygun mudur?, kaprisli çocuk, duyuların eğitimi-korkunun çaresi, koşunun yararları, çocuk *Emile*'in portresi alt başlıklarından oluşmuştur.

Rousseau, çocuğun geleceği için bugününün feda edilmemesi gerektiğini, aksi takdirde çocuğun gelecek uğruna daha şimdiden ezilmiş olacağını söyler. Bu bölümde yetişkinlerin çocukları sevmesi, oyun oynamalarına ve eğlenmelerine izin vermeleri gerektiğini vurgulamıştır. *Emile*'de oyun ve eğlencenin, çocukların en doğal hakları olduğu, onları her daim çocuk gözüyle görmek gerektiği ve görev, emir ve itaat etme gibi kavramları bu dönemde öğrenmemeleri gerektiği belirtilmiştir. Zira çocuğun etrafındaki yaşam şimdilik maddidir, ahlaki değildir (Rousseau, 1762:43-121; Kanad, 1963:346-347).

Emile'de çocukların güçlü olmaları gerektiği vurgulansa bile bazı fiziksel ve zihinsel etkinlikler için başkalarına ihtiyaç duyabilecekleri de belirtilmiştir. Bu dönemde bir çocuk, yavaş yavaş yaşamayı öğrenir, mutluluğu-mutsuzluğu deneyimler ve kendisi olmaya başlar. Bu nedenle çocuğa gereksiz nezaket kurallarını öğretmemek, bir şeyleri elde etmek için ağladığında aynı şeyi konuşarak isteyebileceğini öğretmek daha doğru olacaktır. Şiddet ve zayıflık, aşırılıktır ve ikisinden de sakınılmalıdır. Çünkü bu iki durumda çocukları sıkıntı içinde bırakmak, sağlıklarını ve yaşamlarını tehlikeye atmak demektir. Yine aşırı bir

biçimde korumacı olmak onlara kötülük yapmak ve gelecekte birer yetişkin olacaklarını göz ardı etmiş olmak, anlamlarına geldiği (Rousseau, 1762:101) anlatılmıştır.

Rousseau, J. Locke'un çocuklarla beraber, çocukların yerine düşünme ilkesini benimsemez ve kendileriyle birlikte düşünülen çocuklardan daha aptal çocukları görmediğini söylemiştir. Aslında doğası gereği tüm çocuklar, önce çocuk daha sonra yetişkin olurlar. Rousseau bu düzenin bozulması halinde, toplumda genç avukatların ve yaşlı çocukların olacağını dikkat çekmiştir. Bu yüzden Rousseau, çocukları yaşa göre eğitmenin gerekliliğine, emretmenin ya da otorite kurmanın düzeni bozduğunu ifade etmiştir. Öte yandan Rousseau, çocuklara sözlü olarak eğitim vermenin doğru olmadığını, onları yaşama hazırlayacak olan tek şeyin deneyim olduğunu ve en iyi deneyimin köyde, tarlada ya da toprakta kazanılacağını hatta çocuğun, köyde yaşadığı için tarla işlerini ve mülkiyet kavramını da öğreneceğini (Rousseau, 1762:102) vurgulamıştır.

Rousseau *Emile*'de, ceza ve yalan konularına da değinmiştir. Ona göre ceza, ceza olarak değil, kötü davranışlarının doğal bir sonucu olarak verilmelidir. Rousseau, çocukların yalan söyleme alışkanlıklarının ise tamamıyla anne ve babalarından kaynaklandığını, çocuklara gerçeği söylemeyi öğretmek, yalan söylememeyi öğretmekten başka bir şey değildir diyerek bu konudaki düşünceleri aktarmıştır (Rousseau, 1762:111). Rousseau *Emile*'i eğitirken, La Fontaine'ın fablalarına da başvurmuştur. Böylece dillerin, tarihin ve masalların incelenmesinin çocuklar için uygun olup olmadığını ele almış ve çocukların bu masallardan birçoğunu anlamadıklarını, anlasalar bile verilen ahlak derslerinin yaşlarıyla o kadar dengesiz, o kadar karmaşık olduğunu söylemiştir. Hatta bu masalların birçoğunun onlara erdemden çok kötü alışkanlıklar kazandırdığını aktarmıştır. Bunun içindir ki Rousseau, bu masallardan sadece beş altı tanesinin çocuksu bir içtenliği olduğunu söylemiş (Rousseau, 1762:98) ve *Emile*'de çocukların en çok beğendiği "Karga ile Tilki" anlatısını incelemiştir.

Rousseau, *Emile*'in ilk bölümünde fikri meşguliyete hiç yer vermemiş, ikinci bölümde de çocuğun ana dili dışında başka bir dil öğrenmesinin yanlış olacağına işaret etmiştir. Hatta yabancı dilin 12-15 yaş arasında bile öğretilmemesi gerektiğini söylemiştir (Atuf, 1932:100). Rousseau *Karanlık Çağ*'da, çocukları akıllı yapmak için ne lazımsa yapıldığını, artık bundan sonra çocuğun bedenini, duyu organlarını güçlendirmenin daha doğru olacağını savunmuş ve çocukların beynini mümkün olduğunca gereksiz bilgilerle işlemek gerektiğini vurgulamıştır (Kanad, 1963:347-348). Rousseau ikinci bölümde, çocukların ödevlerinden önce haklarını bilmelerini, sade ve kolay şarkıları öğrenmelerini tavsiye etmiştir. Öte yandan çocuklara ahlaki öğütler verilmemeli, onlara sadaka verdirilmemeli, hikâye ezberlettilmemelidir (Rousseau, 1762:121).

Emile'in üçüncü bölümünde, 12-15 yaş arası ele alınmıştır. Bu dönemde çocuk, içsel duygulardan ziyade (arzu, heves, vb.) çok bedensel güce sahiptir. Bu güç, bilgi edinmeyi olanaklı kılar. İşte bu nedenle Rousseau'ya göre öğrenme, tam da bu dönemde başlar. Çevreye ve kişilere karşı merak, bu dönemde daha belirgin biçimde görülür. Bu yaş aralığındaki çocukların sürekli soru sormaları bu dönemdeki gelişimsel özelliklerinden kaynaklıdır. Rousseau, çocukların merakını gidermek için bol bol materyal kullanılması ve çocuklara gösterilmesi gerektiği söylemiştir (Kanad, 1963:351-352). Üçüncü bölüm zihinsel eğitim, deneysel eğitim, yarar düşüncesi, marangoz *Emile*, yargının oluşumu-*Emile* on beş yaşında alt bölümlerinden oluşmaktadır. Bu dönem, yetişkinliğin başlangıcıdır ve on iki, on üç yaşlarındaki çocuğun güçleri çabuk gelişir. Kendisine öğretilcek şeyler arasında seçim yapar, öncelikle var olan bilgiyi değil, işine yarayacak somut olan bilgiyi tercih eder (Rousseau, 1762:122). Bu dönemde çocuk yavaş yavaş coğrafya, fizik, astronomi gibi alanlarda bilgi sahibi olmaya başlar. Yaşadığı köyün, diğer köy ya da şehirlerle olan uzaklık-yakınlık ilişkisini görür, güneşin batışı, doğuşu ve ayın hareketleri gibi evrenin hareketleriyle bazı durumları öğrenir (Rousseau, 1762:135). Bu dönemde bir çocuğun sıklıkla sorduğu sorular, "Falanca şey niçin iyi ve niçin faydalıdır?" (Kanad, 1963:352) gibidir. Aslında bu sorunun amacı, çocuklara bilimi sevmek ve bunu gerçekleştirmenin yolu çocuğa bilmek istediği şeyleri öğretmek, bilmek istemediği şeyleri öğretmemektir.

Rousseau, *Emile*'in içinde yaşadığı toplumu ve çevresini iyi tanımasını, bedensel ve zihinsel gelişimi yanı sıra yaşadığı köydeki bireylerin zanaatlarını öğrenmesini ister. Bu nedenle *Emile* için en iyi mesleğin marangozluk olduğunu söyler (Rousseau, 1762:143). İlk iki bölümde çocuklar çevrelerinde olup biteni duyarlar, görürler ve izlerlerken bu bölümde bunlar üzerine düşünürler ve sorular sorarlar.

On altı yaşından evlenme çağına kadar geçen süreyi konu edinen kitabın dördüncü bölümü sırasıyla, sevimlilik ve merhamet, tarih eğitimi, kısa öykülerin yararları, dinsel eğitim, din eğitimi, Savua rahibinin mezhebi, zevk üzerine alt başlıklarından oluşur. Bu bölümde Rousseau, öncelikle çocukların sevmeye, acıma duygularının geliştirilebilmesi ve bu duyguları yaşayan insanlarla duygudaşlık kurabilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca çocukların insanı ve toplumu daha iyi tanıyabilmesi için büyük tarihçi Plutarque'ın tarih yazılarını okumalarını ifade etmiştir. Ama özellikle eski zaman tarihi okumalarını, yeni zaman tarihinin gerçekleri pek yansıtmadığını aynı zamanda yeni zaman tarihçilerinin duygusal davrandıklarını, bu nedenle objektif olamayacaklarını söylemiştir. Din ve ahlak eğitimi de bu dönemde başlamalı ama asla herhangi bir dini ya da ahlaki davranışı kabul etmeye zorlanmamalıdır. Tüm bunlara ilaveten insan ilişkilerinde sıklıkla karşılaşılan duygularda bu dönemde öğretilmelidir (Rousseau, 1762:143).

Bu dönemde çocuklar, her şeyi düşünmeye ve çevresinde gerçekleşen olaylar hakkında karar vermeye başlamıştır. Çünkü *Emile*, şehirde yaşayacaktır. Bu nedenle gördüğü, duyduğu ve konuştuğu her şey hakkında kafa yormalı ve doğru hükümler vermelidir. Eğer *Emile*, bunları yapmazsa şehir hayatında birçok hatayla karşı karşıya kalacaktır.

Bu dönemin sonlarına doğru *Emile*, epeyce büyümüştür. Artık öğretmenin arkadaşı olacak yaşa erişmiştir. Öğretmeni onu yavaş yavaş evlenme düşüncesine yönlendirir. Dünya ile sıkı ilişkiler içinde bulunan *Emile*'in duyguları oldukça gelişmiş ve hoşuna giden ya da gitmeyen şeylerin neler olduğunu öğrenmiştir. Hatta Rousseau onu, bu konuda görgü edinmesi için kötü zevklerle dolu Paris'e götürür ve gördükleri, yaşadıkları üzerine düşünmeye sevk etmiştir (Kanad, 1962:355). Rousseau, *Emile*'in beşinci bölümünü Sophie veya kadın, gençlik eğitimi, Sophie'nin portresi, *Emile* ve Sophie'nin karşılaşması, oyunlar,

dargınlıklar, uzun bir yolculuğun bilançosu, Emile ve Sophie'nin evlenmesi gibi alt başlıklarla ele almıştır (Rousseau, 1762:5-113). Sophie'de, Emile gibi doğal bir ortamda büyümüştür. Fakat Sophie'ye uygulanan eğitimle Emile'e uygulanan eğitim aynı değildir. Rousseau Sophie'yi sade, işveli ve sevimli, şekerlemeyi seven, çok duygusal, eğitilmiş, birazcık inatçı ama asla asık suratlı olmayan, dini yönden donanımlı ama asla dine sıkı sıkıya bağlı olmayan, erdemli, sosyete yaşamını bilen, fakat çapkınlığın haddini bildiren biri olarak tanıtır. Sophie, Fénelon'un *Télémaque*'ini okumuştur. Rousseau onu, Emile için tam biçilmiş bir kaftan olarak yansıtmıştır. Emile ve Sophie bu bölümde karşılaşır ve birbirlerini severler. Fakat Emile'in eğitim süreci daha tamamlanmamıştır. İnsanları, sosyal çevreyi ve siyaseti daha iyi tanıması için iki yıl değişik ülkeleri görmesi gerekmektedir. Emile bu görevini de gerçekleştirdikten sonra Sophie'yle evlenir. Çocukları olur ve öğretmenin işi burada son bulur (Alsan, 1962:82). Bu bölümde Rousseau, Sophie'nin birçok erdeminden bahsetmiştir. Zira erdem, mesut bir yuva kurmanın gereğidir. Rousseau'ya göre kızlar ince yapılı, hoş, yumuşak ve şık olmalıdır. Aynı zamanda süs ve süslenmeye önem veren kızlar, erkeklerin kendilerini beğenmelerini ister. Çünkü kızlar, küçük yaşlarda bebeklerini süslemeyi öğrenirler. Fakat Rousseau, kızların fazla oyun oynamamaları gerektiğini çünkü oyunun kızlarda itaatsizliğe neden olduğunu söylemiştir (Kanad, 1963:355-356). Rousseau, erkekler ve kızlar arasındaki farklılıkları şöyle açıklamıştır. Erkekler bir şeyin faydası üzerine odaklanırken, kızlar ise bir şeyin hoş gitmesi üzerine yoğunlaşır; erkekler “bu niçin iyidir?” diye sorarken, kızlar ise, “bu şey nasıl karşılanacak?” sorusunu sorarlar (Kanad, 1963:356; Rousseau, 1762:143).

Beşinci bölümde Rousseau, kızların mümkün olduğunca hayata erken atılmaları ve topluma karışmaları gerektiğini söylemiştir. Ayrıca erkeklerin ve kızların ödevlerini yapmakla mutlu olabileceklerini ve böylece haklarını elde edebileceklerini ifade etmiştir. Yine bu bölümde de çok öğüt vermenin doğru olmayacağını ve sürekli bu yola başvurmanın eğitimi öldüreceğine vurgu yapmıştır.

Kitabın sonunda Rousseau, Emile ve Sophie'yi evlendirir ama onları hemen terk etmez. Eğer Emile günün birinde “Siz eserinizi tamamladınız. Ben de sizin gibi olmaya çalışacağım” (Rousseau, 1762:113) derse o zaman öğretmen, Emile'in kendi çocuklarını yetiştireceğine inanarak onlardan ayrılır (Kanad, 1963:356).

Rousseau'nun *Emile* i, eğitimde bir çığır açmıştır. Kendi yaşamındaki zıtlıklar, eserlerine büyük ölçüde yansımıştır. Rousseau, büyük eleştiriler almasına rağmen, Aydınlanma Çağı'na kadar benimsenen ve uygulanan birçok görüşün yanlış olduğunu dile getirmiş, herkesi eğitim konusunda uzun uzadıya düşündürmeyi başarmıştır. Düşüncelerinde J. Locke, Montaigne düşünürlerin izlerine rastlamak mümkündür. Fakat o, bu düşüncelerini seleflerinden daha gerçekçi ve daha parlak bir biçimde yansıtmıştır. En önemlisi de Rousseau, çocuğun tabiatını tanımak ve buna göre eğitim vermek düşüncesini en güçlü biçimde savunan bir düşünür olmuştur.

Rousseau, çocuk yetiştirirken dönemin eğitim tarzına ve bu tarza körü körüne bağlı olan aileleri eleştirmiştir. Eğitimin çok erken başlamasını gerektiğini ve bu süreçte çocuğu sevmenin şart olduğunu söylemiştir. Sonuç olarak Rousseau'nun düşünceleri, çağına göre oldukça parlak, köklü ve cesurdur. Bir çocuğun eğitiminde bedensel gelişimi dikkate almak, onun yeteneklerini bilmek ve buna göre eğitim vermek, meslek öğrenmesini tavsiye etmek günümüzde de halen kabul gören düşünceleri olduğu gibi, çocuk eğitiminde birçok şeye seyirci kalmak, eğitimde okulu ortadan kaldırmak, çocuğu sosyal ortamlardan uzak tutmak, kadın eğitimi konusundaki görüşleri de eleştirilmiştir.

Jacotot ve Dil Öğretim Yöntemi

Rousseau'dan sonra 19. yüzyılın Fransız eğitimcilerinden biri de Jacotot'dur. 4 Mart 1770'de Dijon'da dünyaya gelen Jacotot, kendi adıyla anılan yöntemin kurucusudur. 1818'den sonra çalışmalarında zekâyı ön plana çıkarmış ve her çocuğun, öğretmen olmadan öğrenebileceğini öne sürmüştür. Öğretmenin rolünü ise, öğrencinin dikkatini doğru yöne yönlendirmek ve desteklemekle sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Genç yaşta öğretmenliğe başlayan Jacotot, Fransız Devrimi'nin oluşturduğu atmosferle önemli görevlerde bulunmuştur. Daha sonra yönetimin değişmesi nedeniyle Hollanda'ya sürgüne gönderilmiştir. Hollanda'da Flaman öğrencilere Fransızca öğretmiştir.

Demircan (2005), Jacotot'nun sınıfta tek hedef dili (Fransızca) kullanılarak dil öğretmeye çalıştığını; (2005:152). Günday (2015) Jacotot'nun yönteminin Doğrudan Yöntemle benzerlikleri olduğunu söylemişlerdir (2015:134). Demircan, Jacotot'nun düşüncelerini, “Her şey her şeyin içinde-bir şeyi tam iyi öğren ve onun ötekilerle ilişkisini kur, bütün zekâlar eşittir, herkes kendi başına öğrenebilir” (2005:152) biçiminde aktarmıştır.

Jacotot'nun en önemli eseri, *Enseignement Universel*'dir. Bu eserinde belirgin biçimde göze çarpan birkaç görüşü şöyledir: “Bütün zekâlar müsavidir. Zekâmızla biz bir Corneille, bir Newton olmak üzere doğmuşuz, Herkes kendi kendine tahsil edebilir, hatta kendisinin bile bilmediğini öğretebilir de. Her şey, her şey içindir vb. (Atuf, 1932:196).

Flamanca tek bir sözcük bilmeyen Joseph Jacotot, hiç Fransızca bilmeyen Flaman öğrencilere Fénelon'nun *Aventures de Télémaque* adlı eseriyle Fransızca öğretmiştir. Derste öğrencilerine, bu eserin “Calypso ne pouvait ...” olarak başlayan ilk tümcesini ezberletmiş, tümcenin devamındaki sözcük ve sözcük gruplarını “Calypso ne pouvait se consoler... / Calypso ne pouvait se consolerdudépartd'Ulysse...” tekrarlattırarak ezberletmiştir (Demircan, 2005:152). Daha sonra öğrencilerinden okudukları bölümlerden bir metin yazmalarını istemiştir. Öğrencilerinin yazdığı metinlerde berbat tümcelerle karşılaşmayı beklerken, hiç beklenmedik bir sonuçla karşılaşır. Jacotot burada, bir dilin kurallarını doğrudan doğruya öğretmemiş, sözcüklerin tümce ya da metin içindeki kullanımlarını öğretmiş ve hatta ezberletmiştir. Böylece tek kelime Flamanca bilmeyen (cahil) bir hocayla ve tek kelime Fransızca bilmeyen (cahil) öğrencilere Fransızca öğretmiştir. İşte bu andan itibaren Jacotot kendi kendine öğrenmeyi sorgulamaya başlamıştır.

Jacotot'nun düşünceleri Fransa'da çok eleştirilmiş ve pek benimsenmemesine rağmen Almanya'da pek kabul görmüştür. Onun "Her şey, her şey içindir" düşüncesini Alman eğitimciler, herhangi bir dersi çocuğa mantıklı ya da soyut bir biçimde göstermekten çok, onu bir düşünceden başka bir düşünceye, bazen örnekten kurala, bazen de kurallardan uygulamaya doğru kullanmak olarak yorumlamışlardır. Böylece çocuk bizzat görerek, keşfederek, kıyaslayarak, dokunarak öğrenmelerini temin eden bir yöntem olarak (Atuf, 1932:198) değerlendirmişlerdir.

Jacotot, herkesin kendi kendine öğrenebileceğini iddia ederek öğretmeni ikinci plana itmiştir. Ona göre, öğrenci bütün işini kendi yapmalı, öğretmen onu takip ve teşvik etmeli, ama asla müdahale etmemelidir. Öğretmen kuramsal hiçbir açıklama yapmamalı, öğrenci genellemeleri, ayırmaları, kuralları ve ilişkileri daha önceden kazandığı deneyimlerle gerçekleştirmelidir. Öğretmen, öğrencilerini düşüncelerinde özgür bırakmalı, mümkün olduğunda sessiz kalmalıdır. Sonuç olarak, Jacotot döneminin eğitim sorunlarını çözmek için yeni düşünceler geliştirerek kendilerinden sonra gelen eğitimcilere yol göstermişlerdir.

4. Sonuç

16. ve 17. yüzyılda yaşanan bilimsel, kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerle Voltaire, Diderot ve Rousseau gibi Aydınlanma Çağı düşünürlerinin katkılarıyla felsefe ve eğitim yeni bir döneme kapı aralamıştır. Aslında Kant'ın da dediği gibi Aydınlanma Çağı, insanlığın kendi kabahatleri yüzünden içine girdiği girdaptan çıkma uğraşı verdiği dönemdir. Felsefi ve eğitimsel düşünceleriyle insanları aydınlatmak için uğraş veren Rousseau, düşünceleriyle 1789 Fransız İhtilali'ne zemin hazırlayan Diderot, Voltaire ve Montesquieu gibi Aydınlanma Çağı düşünürleri arasında yer almıştır. Rousseau, sadece düşünür değil, aynı zamanda eğitimcidir. *Emile* adlı eseri kendinden sonra gelen eğitimcilere kaynak olmuştur. Rousseau, eserinde toplumların kendilerine özgü eğitim düşünceleri oluşturmaları gerektiğini, bunu yaparken de insan toplum ve doğa faktörlerinin dengeli biçimde dikkate alındığı bir sistemin uygulanması gerektiğini söylemiştir. Kitabında doğaya dayalı eğitim anlayışını benimseyen Rousseau, bir öğretmen eşliğinde *Emile*'in öğrenme mücadelesini beş bölüm halinde örneklerle açıklamıştır. *Emile*, küçük yaşta eğitim gözetiminde köye götürülür, orada tüm olan biteni görerek, duyarak, yaşayarak öğrenir. Belirli bir yaşa gelince topluma karışır, evlenir ve çocuk sahibi alır. Kendi çocuklarını da böyle eğitir. Sonuç olarak günümüzde birçok konuda eleştirilen yönleri olsa da *Emile* kitabı eğitimciler için önemli bir kaynak olmuştur.

Rousseau, doğadan hareket ederek çocuğun eğitilmesini savunmuş, her daim yetişkinlerin kendilerini çocuklarının yerine koymalarını istemiş ve düşüncelerini çocuklara dikte etmemelerini öğütlemiş, sistemin değil, doğanın öğrettiği bilgileri dikkate almak gerektiğini söylemiştir. Başka bir deyişle, zaten doğası gereği yürüyecek olan çocuklara yürümeyi öğretmenin oldukça yanlış bir davranış olduğunu ifade etmiş, işte bütün yetişkinlerin yaptığı hatanın bu olduğunu söylemiştir. Rousseau eğitim üzerine olan düşüncelerini, gerek çağdaşlarına gerekse kendinden önceki düşünürlere göre daha cesur, daha köklü, daha parlak biçimde sunmuştur. Bu yönüyle *Emile* Platon'un *Devlet* adlı eserinden sonra yazılmış en önemli eğitim içerikli eserdir. Jacotot'un eğitime katkısı, yabancı dil olarak Fransızcanın öğretiminde ve uyguladığı yöntemin başarılı bir biçimde sonuçlanmasıyla karşımıza çıkmıştır. Sonuç olarak Jacotot'nun eğitim alanındaki görüşleri, çağının yabancı dil eğitimi sorunlarını çözmeye etkili olmuştur.

Kaynakça

- Alsan, N. (1962). *Jean-Jacques Rousseau Hayatı, Sanatı, Eseri*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Arslan, H. (2010). *Eğitimin Tarihsel Temelleri*. Eğitim Bilimine Giriş. (Ed. Prof. Dr. Cevat Celep). 3. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık
- Atuf, N. (1932). *Pedagoji Tarihi*. İstanbul: Devlet matbaası.
- Binbaşıoğlu, C. (1982). *Eğitim Düşüncesi Tarihi*. Ankara: Binbaşıoğlu yayınları.
- Demircan, Ö. (2005). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der yayınları.
- Ercan, R. (2009) *Eğitimin Felsefi Temelleri*. Eğitim Bilimlerine Giriş. (Ed. Nevin Saylan). 3. Baskı Ankara: Anı yayıncılık.
- Günday, R. (2015). *Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler ve Multimedya Araç ve Materyalleri*, Ankara: Favori yayınları.
- Güneş, H. (2009). *Eğitimin Tarihsel Temelleri*. Eğitim Bilimine Giriş. (Ed. Prof. Dr. Nevin Saylan). 3. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- Helvacı, A. (2009). *Eğitimin Felsefi Temelleri*. Eğitim Bilimine Giriş (Ed. Figen Ereş). 3. Baskı. Ankara: Maya akademi.
- Leif, J., Rustin, G. (1974). *Genel Pedagoji*. (Çeviren: Nejat Binbaşıoğulları). 1. Baskı. Ankara: Milli Eğitim basımevi.
- Rousseau, J. J. (1762), *Emile ou De l'Education*. Livres I, II, III, IV, V. Erişim: [http://classiques.uqac.ca/classiques/Rousseau_jj/emile/emile.html]
- Sarpkaya, R. (2010). *Eğitimin Felsefi Temelleri*. Eğitim Bilimine Giriş. (Ed. Prof. Dr. Cevat Celep). 3. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- Sönmez, V. (2006). *Eğitimin Felsefi Temelleri*, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, (Ed. Veysel Sönmez) Ankara: Anı yayıncılık.
- Sönmez, V. (2012). *Eğitimi Felsefesi*. 11. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- TDK, Eğitim Terimleri Sözlüğü. (1974) Erişim: [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=107568]
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts]
- TDK, Büyük Türkçe Sözlük. Erişim:[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8445b9122aa9.54364937]
- Üstüner, M. (2002). *Eğitimin felsefi Temelleri*, Eğitim Üzerine, (Ed. Erdal Toprakçı). Ankara: Ütopya Eğitim Dizisi.
- Yücel, C. (2010). *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*. Eğitim Bilimine Giriş. (Ed. Prof. Dr. Cevat Celep). 3. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.